

บทที่ 4

การจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูล

4.1 จังหวัดสตูลและมุสลิมในจังหวัดสตูล

4.1.1 จังหวัดสตูล

จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทย (ทางชายฝั่งทะเลอันดามัน) คำว่า สตูล มาจากคำภาษามลายูว่า สโตย แปลว่า กระทอน ซึ่งเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ชุกชุมในพื้นที่สตูล โดยชื่อเมืองสตูลคือ นครสโตยมาบังสการา ในยุครัตน โกสินทร์ตอนต้น สตูลเป็นเพียงตำบลหนึ่งในเขตเมืองไทรบุรี เรียกว่า มูเก็มสโตย ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสตูลจึงเกี่ยวข้องกับเมืองไทรบุรี ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงรัตน โกสินทร์รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า“ตามเนื้อความที่ปรากฏดังกล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นได้ว่าในเวลานั้น พวกเมืองไทรเห็นจะแยกกันเป็นสองพวก คือ พวกเจ้าพระยาไทรปะแงรันพวกหนึ่ง และพระยาอภัยนุราชจะนบน้อยฝากตัวกับเมือง (นครศรีธรรมราช โดยเฉพาะเมื่อพระยาอภัยนุราชได้มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูล ซึ่งเขตแดนติดต่อกับ นครศรีธรรมราชมากกว่าเมืองไทร แต่พระยาอภัยนุราชว่าราชการเมืองสตูลได้สองปีก็ได้ถึงแก่ อนิจกรรม ผู้ใดจะได้ว่าราชการเมืองสตูลต่อมาในชั้นนั้นหาพบจดหมายเหตุไม่ แต่พิเคราะห์ความตาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง เข้าใจว่าเชื้อพระวงศ์ของพระอภัยนุราช (ปีศุ) คงจะได้ว่าราชการเมืองสตูล และพึงบังคับบัญชาสนิทสนมกับเมืองนครศรีธรรมราชอย่างครั้งพระยาอภัยนุราชหรือยิ่งกว่านั้น”

เรื่องเกี่ยวกับเมืองสตูลนั้นยังปรากฏในหนังสือพงศาวดาร เมืองสงขลา แต่ข้อความที่ปรากฏบางตอนเกี่ยวกับชื่อผู้ว่าราชการเมืองสตูล ไม่ตรงกับในพระราชพงศาวดารกรุงรัตน โกสินทร์รัช สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประวัติเกี่ยวกับเมืองสตูลในการจัดรูปแบบการปกครองเมือง ตามระบอบมณฑลเทศาภิบาลกล่าวไว้ว่า ในปี พ . ศ. 2440 พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาไทรบุรีรามภักดี เจ้าพระยาไทรบุรี (อับดุลฮามิด) เป็นข้าราชการ เทศาภิบาลมณฑลไทรบุรี โดยเมืองสตูลได้แยกออกจากไทรบุรีอย่างเด็ดขาดตามหนังสือสัญญาไทยกับ อังกฤษ เรื่องการปักปันเขตแดนระหว่างไทยระหว่ างไทยกับสหพันธรัฐมาลายู ซึ่งลงนามกันที่

กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ร.ศ. 127 (พ.ศ.2452) จากหนังสือสัญญาฯ นี้ ยังส่งผลให้เมืองไทรบุรีและเมืองปะลิสตกเป็นของอังกฤษ ส่วนเมืองสตูลยังคงเป็นของไทยมาจนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อปักปันดินแดนเสร็จแล้ว ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เมืองสตูลเป็นเมืองจัตวารวมอยู่ในมณฑลภูเก็ต เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2453)

ในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมืองสตูลก็มีฐานะยกเป็นจังหวัดหนึ่งในราชอาณาจักรไทยสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง . กรมการปกครอง . กระทรวงมหาดไทย .ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2557)

ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทย ทางชายฝั่ง ทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกของประเทศไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 6 องศา 4 ลิปดา ถึง 7 องศา 2 ลิปดาเหนือ กับเส้นแวงที่ 99 องศา 5 ลิปดา ถึง 100 องศา 3 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจาก กรุงเทพมหานคร ประมาณ 973 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 2,478.997 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,549,361 ไร่ เป็นลำดับที่ 63 ของประเทศ และลำดับที่ 12 ของภาคใต้ รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี และจังหวัดภูเก็ต มีพื้นที่ติดต่อกับ จังหวัดตรัง ทางทิศเหนือ จังหวัดสงขลา ทางทิศตะวันออก และ รัฐปะลิส ประเทศมาเลเซีย ตลอดแนวชายแดน (ทางทิศใต้) ยาวประมาณ 56 กิโลเมตร ติดต่อฝั่งอันดามันยาวประมาณ 144.8 กิโลเมตร เป็นพื้นที่เกาะประมาณ 88 เกาะ(ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง . กรมการปกครอง . กระทรวงมหาดไทย.ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2557)

ภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดสตูลทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นเนินเขาและภูเขา สลับซับซ้อน โดยมีทิวเขาที่สำคัญแบ่งเขตประเทศไทย กับประเทศมาเลเซีย คือ ทิวเขาบรรทัด และทิวเขาสันกาลาศิรี พื้นที่ของจังหวัดค่อย ๆ ลาดเอียงลงสู่ทะเลด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ โดยยังมีภูเขาน้อยใหญ่อยู่กระจัดกระจายในตอนล่าง ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขาจัน เขาบารัง เขาใหญ่ เขาทะน่าน และเขาพญาวัง และมีที่ราบแคบ ๆ ขนานไปกับชายฝั่งทะเล ถัดจากที่ราบลงไปเป็นพื้นที่ป่าชายเลนน้ำเค็มขึ้นถึง อุดมไปด้วยป่าเสมและป่าโกงกาง สตูลเป็นจังหวัดที่ไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน คงมีแต่ลำน้ำสั้น ๆ ต้นน้ำ

เกิดจากภูเขาทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัด (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2557)

ภูมิอากาศ

พื้นที่จังหวัดสตูลได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดีย ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 21.6-39.5 องศาเซลเซียส
2. ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 21.9-38.8 องศาเซลเซียส

การปกครองแบ่งออกเป็น 7 อำเภอ ดังนี้

- 1) อำเภอเมืองสตูล 2) อำเภอกวนโดน 3) อำเภอกวนกาหลง 4) อำเภอท่าแพ 5) อำเภอทุ่งหว้า 6) อำเภอละงู และ 7) อำเภอมะนัง

เศรษฐกิจของจังหวัดสตูล

เศรษฐกิจของจังหวัดสตูล อาชีพหลักของประชากรขึ้นอยู่กับการทำเกษตรกรรม การประมง การอุตสาหกรรม และการพาณิชย์กรรม สำหรับด้านการเกษตรมีการปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ รองลงมาเป็นการปลูกข้าวและปาล์มน้ำมันตามลำดับ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง. กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2557)

4.1.2 มุสลิมในจังหวัดสตูล

ในจังหวัดประชากรส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาอิสลาม ในจำนวนนี้มีประชากร สืบเชื้อสายมาจากชาวมลายู โดยชาวไทยเชื้อสายมลายูในสตูลมีความแตกต่างจากชาวไทยเชื้อสายมลายูในแถบปัตตานี แต่จะมีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับชาวมลายูในรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) และได้รับการผสมผสานกับอิทธิพลของวัฒนธรรมไทย ชาวสตูลที่มีเชื้อสายมลายูแต่เดิมใช้ ภาษามลายูเคดาห์ ในการสื่อสาร แต่ในช่วงระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งร้อยปีชาวสตูลก็สืบทอดภาษามลายูถิ่นของตน เขวชนที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีมีจำนวนน้อยที่สามารถ พูดภาษามลายูถิ่นได้ ต่างกับเขวชนในตัวเมืองปัตตานีและยะลาแต่ ก็ยังมี

ประชาชนที่ยังใช้ภาษามลายูถิ่นได้ 13 หมู่บ้านใน 3 ตำบล คือ ตำบลเจ๊ะบิลัง ตำบลตำมะลัง และตำบลบ้านควน และ ยังใช้ ภาษามลายูถิ่น อ่านคุตบะห์บรรยายธรรมในมัสยิด ในวันศุกร์ นอกนั้นในชีวิตประจำวันชาวสตูลนิยมพูดภาษาไทยมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากชาวไทยเชื้อสายมลายูในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสที่ร้อยละ 80 ยังใช้ภาษามลายูได้ มีเพียงร้อยละ 20 เท่านั้นที่เป็นกลุ่มสังคมเมืองซึ่งพูดมลายูได้เล็กน้อยหรือพูดปนภาษาไทย

อย่างไรก็ตามอิทธิพลทางด้านภาษามลายูถิ่นในจังหวัดสตูลนี้ ยังมีให้เห็นทั่วไป เช่น เกาะตะรุเตา (มาจากคำว่า ตะโลเตตา แปลว่า อ่าวเก่าแก่) อ่าวพันเตมะละกา (แปลว่า ชายหาดที่มีชาวมะละกา) อุทยานแห่งชาติทะเลบัน (มาจากคำว่า ลาอูตเรอบัน แปลว่า ทะเลขุ่น) เป็นต้น แต่หลายพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงชื่อให้เป็นภาษาไทยไป เช่น อำเภอสุไหงโกเบ (มีความหมายว่า คลองกาบหมาก) ได้เปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอทุ่งหว้า บ้านป่าดงกะจิ เปลี่ยนเป็น บ้านทุ่งนุ้ย บ้านสุไหงกอระ เปลี่ยนเป็น บ้านคลองขุด เป็นต้น (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครองกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ออนไลน์ สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2557)

4.2 การจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูล

4.2.1 แนวปฏิบัติในการจัดการมรดกของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

สตูลมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอของจังหวัด โดยมีมัสยิดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมในด้านต่างๆซึ่งทั่วทั้งจังหวัดมีมัสยิดที่จดทะเบียนเป็นทางการประมาณ 224 มัสยิด โดยแต่ละมัสยิดจะมีคณะกรรมการมัสยิดเป็นผู้บริหารมัสยิด และสภาพทั่วไปโดยรวมของมุสลิมในจังหวัดสตูลก็ไม่ต่างอะไร กับประชากร มุสลิมใน จังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย คือมีการปฏิบัติศาสนกิจในด้านต่างๆอย่างปกติ เช่นการละหมาด การถือศีลอดการจ่ายซะกาต การประกอบพิธีฮัจญ์ ตลอดจนไปถึงเรื่องศาสนาอื่น ๆ

ส่วนในเรื่องการจัดการมรดก มุสลิมในจังหวัดสตูลส่วนใหญ่จะให้คณะกรรมการมัสยิดช่วยจัดการมรดกให้ เนื่องจากไม่เข้าใจหลักการหรือรายละเอียดในเรื่องดังกล่าว และยังให้คณะกรรมการมัสยิดจัดการแบ่งมรดกให้อีกด้วย ยกเว้นบางกรณีที่ยายของผู้ตายจะจัดการและแบ่งมรดกกันเองตามลำพัง ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดของนายมะรอฟี มูซาและ คอเต็บมัสยิดบ้านทุ่งใหญ่ใน

เมือง ตำบลสูง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ และนายสาสัน คำดี คอเต็บมัศยิดอะมาเดียะห์ ตำบลเจ๊ะบิลัง อำเภอมือ จังหวัดสตูล ที่กล่าว เหมือนกันว่า “มุสลิมส่วนใหญ่ในชุมชนจะให้อิหม่ามประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ช่วยจัดการมรดกของผู้ตาย ตลอดถึงการแบ่งมรดกที่เหลือให้แก่ทายาทด้วย เพราะมุสลิมในชุมชน ไม่เข้าใจหลักการปฏิบัติอย่างละเอียด และเพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างทายาทด้วยกัน แต่ยังมีมุสลิม อีกบางส่วนที่ ละเลยเพิกเฉยไม่ยอมจัดการแบ่งมรดกของผู้ตายบางรายเสียชีวิตไปแล้วหลายปี ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2557)

4.2.2 แนวปฏิบัติในการจัดการมรดกของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

มุสลิมในจังหวัดสตูลบางส่วนมีการจัดการทรัพย์สินของตนเองในช่วงที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะในช่วงที่มีความรู้สึกว่าคุณภาพทางร่างกายของตนเองเริ่มจะมีความเจ็บป่วยเกิดขึ้น หรือ ในช่วงที่บุตรเริ่มแยกย้ายไปมีครอบครัวใหม่ บิดามารดาก็ได้แบ่งทรัพย์สินให้แก่บุตรเหล่านั้นเพื่อเป็น ทุนในการสร้างครอบครัวใหม่ของบุตรหลาน แต่บางส่วนไม่ได้ปฏิบัติอย่างนั้น หรือบางส่วนเสียชีวิต ไปก่อนที่จะเตรียมการและวางแผนเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนต่อบุตรหลานดังกล่าว เมื่อเขาเสียชีวิต ทรัพย์สินของเขาก็กลายเป็นมรดกโดยปริยาย สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนายปฏิบัติ จางวาง กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2557) ที่กล่าวว่า “มุสลิมส่วนใหญ่ใน จังหวัดสตูลจัดการมรดกของผู้ตายกันเองในกลุ่มทายาทโดยใช้วิธีหาทางออกร่วมกัน (اجتماع) ระหว่าง ทายาท สำหรับทรัพย์สินมรดกที่มีเอกสารสิทธิ์ทางราชการควบคุมอยู่ ทายาทจะยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ศาล ให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งทายาทคนหนึ่งคนใดเป็นผู้จัดการมรดกเพื่อไปดำเนินการทางด้านกฎหมายต่อ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป”

ในขณะที่นายมะแอ มาลินี กรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล(สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2557) กล่าวว่า “มุสลิมบางส่วนละเลยเรื่องจัดการมรดก จนบางกรณีมีผู้ตายที่เป็นทายาท เสียชีวิตทับซ้อนลงไปอีกหลายคน จนกลายเป็นปัญหามรดกซ้อนกัน ซึ่งจะมีโอกาสเกิดปัญหาความ ขัดแย้งในกลุ่มทายาทสูงมาก และการแก้ปัญหาจะมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และอีก บางส่วนจะจัดการมรดกกันเอง โดยไม่แจ้งให้โต๊ะอิหม่ามทราบ แต่หากมีการทะเลาะกัน มีการขัดแย้ง กันในส่วนได้ของแต่ละคน ทายาทเหล่านั้นก็จะมาฟ้องร้องโต๊ะอิหม่ามในพื้นที่ให้ช่วยจัดการแก้ปัญหา ให้”

4.2.3 แนวปฏิบัติในการจัดการมรดกของอะโตะยุดิธรรม

สตูลเป็นหนึ่งในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากปัตตานี นราธิวาส ยะลา ที่มีพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก พ.ศ. 2489 บังคับแทนกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น โดยจังหวัดสตูลถูกผนวกเข้ากับสามจังหวัดข้างต้นในปี พ.ศ.2460 ดังนั้นการพิจารณาคดีในศาลจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดก จะมีอะโตะยุดิธรรมนั่งร่วมเป็นองค์คณะพิจารณารรคดีที่โจทก์และจำเลยเป็นมุสลิมพิพาทกันในเรื่องดังกล่าว และรวมถึงคดีฝ่ายเดียวที่ไม่มีข้อพิพาท ที่มุสลิมยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกคำสั่งในเรื่องในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดก เช่น การรับรองบุตร การตั้งผู้จัดการมรดก ดังพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกของศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับ แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น...”

ดังนั้นเมื่อมีมุสลิมเสียชีวิตทายาทคนหนึ่งคนใดของผู้ตายยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของผู้ตาย เพื่อนำคำสั่งศาลดังกล่าวไปโอนทรัพย์มรดกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานขนส่งจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ฯลฯ หรือหากมีข้อพิพาทกันระหว่างทายาทในสิทธิที่แต่ละคนจะได้รับ คู่พิพาทเหล่านั้นยื่นฟ้องเข้ามาที่ศาล เพื่อให้อะโตะยุดิธรรมพิจารณาคดีพิพาทคดี

4.3 ปัญหาอุปสรรคในการจัดการมรดกของมุสลิมในจังหวัดสตูล

4.3.1 ปัญหาในการจัดการมรดกของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ปัญหาในการจัดการมรดกในระดับพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่คณะกรรมการประจำมัสยิดมีความใกล้ชิดกับคู่กรณีหากเป็นกรณีพิพาทกัน คณะกรรมการมัสยิดไม่กล้าพูดแบบตรงประเด็นกลัวจะกระทบกับคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และตัวคณะกรรมการมัสยิดเองไม่มีความมั่นใจใน

หลักการแบ่งมรดกตามหลักกฎหมายอิสลามกันทุกคน และอีกประเด็นหนึ่งคือทายาทของผู้ตายบางราย ที่มีทรัพย์สินมรดกมากจะมีความขัดแย้งกันสูงในเรื่องส่วนแบ่งของทายาท ทายาทเหล่านี้จะไม่ยอมพูดคุยกันในระดับพื้นที่ แต่จะมีการฟ้องร้องกันที่ศาลจังหวัด เพื่อให้ศาลตัดสินคดีไปเลย(นายบาราเหม ชะยานัย โตะอิหม่ามบ้านไร่ทอน อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2557)

4.3.2 ปัญหาในการจัดการมรดกของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลมีหลายประการ ดังคำกล่าวของนายหมาน มาราสา อายุ 71 ปี ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูลที่กล่าวว่า“อุปสรรคและปัญหาการจัดการมรดกในจังหวัดสตูลมีมากพอสมควร โดยมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น มุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดสตูลไม่มีความตั้งใจจริงในการจัดการแบ่งมรดกตามหลักการอิสลาม และบางส่วนละเลยไม่ยอมจัดการ โดยเฉพาะในขั้นตอนการแบ่งและโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ทายาทคนอื่นๆ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2557)

ขณะที่นายฮาสนัน พรัดจำ อายุ 51 ปี โตะอิหม่ามมัสยิดบ้านบูเก็ดบูหงา และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล กล่าวว่า “การจัดการมรดกในจังหวัดสตูลมีปัญหา เนื่องจากทายาทของผู้ตายมีความขัดแย้งกันในประเด็นข้อกฎหมายที่จะนำมาเป็นแบบในการแบ่งมรดก บางส่วนอยากจะแบ่งมรดกตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในขณะที่บางส่วนก็ยึดหยัดที่จะแบ่งตามหลักกฎหมายอิสลาม” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2557)

4.3.3 ปัญหาในการจัดการมรดกในศาลจังหวัดสตูล / ตะโตะยุติธรรม

สำหรับในศาลจังหวัดสตูล หรือที่ตะโตะยุติธรรมนั้นมักจะเจอปัญหาที่เกิดขึ้นจาก 2 ส่วนด้วยกันคือ

1. ส่วนที่มาจากปฏิบัติของมุสลิมเอง เช่นในเรื่องการทำพินัยกรรมขัดกับหลักกฎหมายอิสลาม การยกทรัพย์สินให้แก่ทายาทแต่ไม่ได้จดทะเบียน โอนกรรมสิทธิ์ ดังกล่าวให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ หรือการจัดการมรดกที่ล่าช้าของทายาท ฯลฯ

2. ส่วนที่เกิดจากตัวพระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ดังตัวอย่างที่จะกล่าวต่อไปนี้

1. ผู้ตายมีภรรยา 2 คน โดยคนที่หนึ่งเสียชีวิตไปก่อนแล้ว และมีบุตรนอกสมรสกับภรรยาคนที่หนึ่ง 1 คนเป็นบุตรหญิง ต่อมาเขาได้สมรสกับภรรยาคนที่สองแต่ไม่มีบุตรด้วยกัน และเขา (ผู้ตาย) ได้ทำบันทึก (ไม่ใช่พินัยกรรม) ยกทรัพย์สินบางส่วนให้กับบุตรนอกสมรสของตน แต่ไม่ได้จดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด และในขณะที่เขาเสียชีวิตเขามีพี่ชายร่วมบิดามารดา 1 คน ภรรยา (คนที่ 2) 1 คน พร้อมกับทรัพย์มรดกที่เป็นที่ดิน รถยนต์ บ้าน และเงินสดอีกจำนวนหนึ่ง ต่อมาพี่ชายร่วมบิดามารดาได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย บุตรหญิงของผู้ตายได้ยื่นคำร้องขอคัดค้านโดยอ้างว่าทรัพย์มรดกตกเป็นของตนตามบันทึกข้อตกลงของผู้ตาย ผู้ร้อง (พี่ชายร่วมบิดามารดา) จึงไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกดังกล่าว ศาลพิจารณาพยานหลักฐานแล้วพิพากษาให้ยกคำร้องคัดค้านของผู้คัดค้าน และให้ผู้ร้อง (พี่ชายร่วมบิดามารดา) เป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย โดยศาลมองว่าผู้คัดค้าน (บุตรนอกสมรส) ไม่ใช่ทายาทที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ไม่มีสิทธิในกองมรดกของผู้ตาย จึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย

ส่วนกรณีที่ผู้ตายได้ทำบันทึกยกทรัพย์สินบางส่วนของตนให้แก่บุตรหญิง (ผู้คัดค้าน) ประเด็นนี้ (ประเด็นการยกให้) ไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของคณะตุลาการ จึงไม่สามารถนำกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ได้ ต้องไปฟ้องร้องตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงมีประเด็นที่จะต้องทบทวนว่า ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์การยกให้ดังกล่าวไม่สมบูรณ์ เนื่องจากไม่ได้จดทะเบียนต่อเจ้าหน้าที่หรือจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ดังกล่าว 525 ที่บัญญัติว่า “การให้ทรัพย์สินซึ่งจะซื้อขายกันจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ย่อมสมบูรณ์ต่อเมื่อได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีเช่นนี้ การให้ยอมเป็นอันสมบูรณ์โดยมิพักต้องส่งมอบ” (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 2544:148)

จากกรณีดังกล่าวมีประเด็นที่อาจจะสร้างปัญหาความขัดแย้งระหว่างทายาทในเรื่องการยกให้ได้ เนื่องจากผู้ตายที่ไม่ได้จดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถึงแม้ว่าตามหลักกฎหมายอิสลาม การยกให้ถือเป็นเรื่องที่อิสลามส่งเสริมให้ปฏิบัติ และมีผลสมบูรณ์แล้วอย่างกรณีดังกล่าวก็ตาม ดังอัลกุรอานที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾

ความว่า “และจงให้แก่บรรดาหญิงซึ่งมะฮัรของนางด้วยความเต็มใจ แต่ถ้านางเห็นชอบที่จะให้สิ่งหนึ่งแก่พวกเจ้าจากมะฮัรนั้นแล้วก็จงบริโภคลสิ่งนั้นด้วยความเอรีคอ์รอยและโอชา”(อันนิสาอู :4)

แต่หากทายาทมีการพิพาทกันในประเด็นดังกล่าวจะนำกฎหมายใดมาปรับใช้กับกรณีนี้ จะนำกฎหมายอิสลามมาปรับใช้โดยให้ชะโตะยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาตัดสินก็ได้ เนื่องจากเรื่องกรยกให้(البة)ไม่อยู่ความหมายของมรดกที่ชะโตะยุติธรรมอำนาจในการพิจารณาตัดสินตามพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ซึ่งแน่นอนที่สุดจะส่งผลกระทบต่อพิพาททั้งคู่อย่างแน่นอน

2. มุสลิมส่วนใหญ่นิยมทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่ทายาทผู้ที่มีสิทธิรับมรดกของตนเอง เช่นภรรยาบ้าง บุตรบ้าง บิดา มารดาบ้าง ซึ่งขัดกับหลักกฎหมายอิสลามหากทายาทคนอื่น ๆ ไม่ยินยอม หรือกำหนดยกทรัพย์สินให้บุคคลอื่นเกินอัตราเศษหนึ่งส่วนสามของกองมรดก ซึ่งก็ขัดกับหลักกฎหมายอิสลามเช่นเดียวกันหากทายาทไม่ยินยอม และเมื่อมีการพิพาทกันคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งได้เป็นผู้ไม่นับถือศาสนาอิสลามไปแล้ว ศาลโดยชะโตะยุติธรรมไม่สามารถเข้าร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาตัดสินได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติการใช้กฎหมายอิสลาม พ.ศ. 2489 มาตรา 3 ไม่ได้ให้อำนาจไว้ จึงเป็นประเด็นว่า มรดกของผู้ตายที่เป็นมุสลิม ทายาทส่วนใหญ่ก็เป็นมุสลิมไม่สามารถที่จะนำกฎหมายอิสลามมาปรับบังคับใช้ได้ เพียงเนื่องจากทายาทบางรายได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น ดังคดีที่ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาไว้ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 หมายเลขฎีกาที่ 851/2551 ความโดยสังเขปว่า ผู้ตายและผู้ร้องเป็นอิสลามศาสนิกและมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดสตูล ผู้คัดค้านที่ 1 เคยเป็นอิสลามศาสนิกและเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธก่อนที่เจ้ามรดก (ผู้ตาย) ทำพินัยกรรมแต่งตั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ 1 เป็นผู้จัดการมรดก ต่อมาผู้ร้องและผู้คัดค้านที่ 1 ขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย คดีมีปัญหาต้องวินิจฉัยในกฎหมายว่า คดีนี้ต้องบังคับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 หรือไม่ เห็นว่า แม้คดีจะเกิดขึ้นในเขตจังหวัดสตูลและผู้ร้องซึ่งเป็นอิสลามศาสนิกเริ่มต้นคดีอย่างไม่มีข้อพิพาท โดยยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมของผู้ตายซึ่งเป็นอิสลามศาสนิกก็ตาม แต่เมื่อมีการคัดค้านของผู้คัดค้านที่ 1 ก็มีผลให้คดีกลายเป็นคดีมีข้อพิพาท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (4) โดยผู้ร้องและผู้คัดค้านมีฐานะเป็นคู่ความ เมื่อปรากฏว่าผู้คัดค้านที่ 1 ซึ่งมีฐานะเสมือนจำเลยและมีเชื้ออิสลามศาสนิก จึงไม่ต้องด้วยมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัด

ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 ถือไม่ได้ว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกในเขตจังหวัดสตูล ต้องใช้พระราชบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 บังคับแก่คดี

จากกรณีตัวอย่าง คำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ถึงแม้ผู้ตายจะเป็นมุสลิม และทายาทส่วนใหญ่ก็เป็นมุสลิมแต่ ะมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสตูลก็ไม่สามารถที่จะนำหลักกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ได้ และคณะตุลาการก็ไม่มีอำนาจที่จะนั่งร่วมพิจารณาคดีนี้ได้โดยปริยาย ดังนั้นการจัดการแบ่งมรดกของผู้ตายก็ต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ใช่หลักกฎหมายอิสลามดังที่ผู้ตายมีเจตนาไว้ตั้งแต่ต้น

Prince of Songkla University
Pattani Campus